

ዳኞች፡...1.ተክሊትይመሰል

2. ተፈሪ ገብሩ (ዶ/ር)

3. ቀነዓ ቂጣታ

4. ተሾመ ሽፈራው

5. አብዬ ካሳሁን

አመልካች፡-.....የኢትዮጵያና የጅቡቲ ምድር ባቡር ድርጅት....ጠበቃ ዶ/ር ዘወድነህ በየነ እና ነ/ፈጅ አቶ አስራት መኮንን ቀርበዋል።

ተጠሪ፡-.....ኮንስታ ጆይንት ቪንቸር.....ጠበቃ አቶ ወሰንየለህ ትጉህ ቀርበዋል።

ይህ መዝገብ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

1. ይህ ክርክር የተጀመረው በዓለም አቀፍ የግልግል ዳኝነት ጉባኤ ኔዘርላንድ (ሄግ) የሚገኘው ቋሚ የግልግል ዳኝነት ፍ/ቤት የሚያስተዳደረው መቀመጫው አዲስ አበባ ከተማ ኢትዮጵያ የሆነው ሲሆን፣ የአሁን አመልካች ተክሊትይመሰል፣ የአሁን ተጠሪ ደግሞ ከሳሽ ሁኖ ሲከራከሩ ነበር። ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሲቀርብ የቻለው የግልግል ዳኝነት ጉባኤው በመ.ቁ.2013-32 ሚያዚያ 28 ቀን 2008 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ግንቦት 6 ቀን 2016) የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲታረምልን በማለት አመልካች ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ መርምሮ ለመወሰን ነው።

2. የጉዳዩ አመጣጥ ሲታይ ከሳሽ ኮንስታ ጆይንት ቪንቸር ባቀረበው ክስ ከተከሳሽ የኢትዮጵያና የጅቡቲ ምድር ባቡር ድርጅት ጋር የባቡር መስመር ጥገና ወል ህዳር 20 ቀን 1999 ዓ.ም (November 29, 2006) ተስማምተን ነበር። ከሳሽ በወሎ መሰረት ስራውን እየሰራ የነበረ ቢሆንም በተከሳሽ ጥፋት በጠቅላላ የወል ሁኔታዎች አንቀጽ 65 መሰረት ወሎ ተቋርጧል። በዚህ ወል መሰረት ከሳሽ ሰርቶ ክፍያ ያልተፈጸመባቸው ሥራዎች እና በተከሳሽ ጥፋት ፕሮጀክቱ በመዘግየቱ በከሳሽ ላይ ጉዳት የደረሰ በመሆኑ፣ ተክሊትይ ካሳ በአጠቃላይ 21,076,081.00 (ሀያ አንድ ሚሊዮን ሰባ ስድስት ሺህ ሰማኒያ አንድ) ዩሮ ከሕጋዊ ወለድ ጋር እንዲከፈለን እንዲሁም ተክሊትይ ክፍያውን ላዘገየበት ተጠያቂ ነው እንዲባልልን በማለት ከሷል።

3. በዚህ ክስ ላይ ተከላኝ ባቀረበው መልስ ኮንስታ ከተከላኝ ጋር ውሉን ያደረገው በተንኮል ወይም በማጭበርበር ተግባር ሲሆን፤ በተጨማሪም ኮንስታ የእሽመር ማህበር በውሉ መሰረት መፈጸም የነበረባቸውን ግዴታዎች አንድም ያልፈጸሙ በመሆኑ እና በዚህ ምክንያት ተከላኝ ላይ ጉዳት የደረሰ በመሆኑ ከላኝ የጉዳት ካሳ ለተከላኝ ሊከፍለን ይገባል በማለት ተከራክሯል።

4. በሌላ በኩል የተከላኝ ከላኝ ባቀረበው የተከላኝ ከላኝነት ክስ የከላኝ ተከላኝ በግንባታ ውል መሰረት ባለመፈጸሙ ብር 66,444,384 ዩሮ ከወለድ ጋር እንዲከፍለን በማለት ጠይቋል፤ በአማራጭ የከላኝ ተከላኝ ይህን ውል ያደረገው በተንኮል ወይም በማጭበርበር በመሆኑ ውሉ እንዲሰረዝ (invalidate) ተደርጎ ወደ ነበርንበት እንዲንመለስ፤ በዚህም የከላኝ ተከላኝ በባቡር መስመር ጥገና ውል መሰረት ሥራውን በአግባቡ ያላጠናቀቀ ስለሆነ ለዚህ ሥራ ተብሎ የተከፈለውን 27,674,384.00 (ሀያ ሰባት ሚሊዮን ስድስት መቶ ሰባ አራት ሺህ ሶስት መቶ ሰማኒያ አራት) ዩሮ ከወለድ ጋር እንዲከፍለን፤ ወጪና ኪሳራ እንዲከፍለን በማለት ከሏል። በዚህ ክስ ላይ የከላኝ ተከላኝ ባቀረበው መልስ የተከላኝ ከላኝ ያቀረበው የተከላኝ ከላኝነት ክስ ተቀባይነት የለውም በማለት በዝርዝር ተከራክሯል።

5. ከዚህ በኋላ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ግራ ቀኛቸውን በማከራከር ምስክሮችን በመስማት የሰነድ ማስረጃዎችን በመመርመር በሰጠው ውሳኔ ከላኝ ውሉ በማጭበርበር የተደረገ ነው ለተባለው እና የጂ.ሲ.ኤ.ፍ በኮንስታ ጂ.ቪ የነበረው ተሳትፎና ለውሉ መቋረጥ ተጠያቂነት የለበትም፤ ተከላኝ ግን ለባቡር መስመር ሥራ ውል መቋረጥ ተጠያቂነት አለበት፤ እንዲሁም በእያንዳንዱ ነጥቦች ላይ ውሳኔ በማስጠት፤ ተከላኝ 20,664,767 (ሀያ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ አራት ሺህ ሰባት መቶ ስልሳ ሰባት) ዩሮ ውሳኔ ከተሰጠበት ቀን ጀምሮ እስከሚከፈልበት ቀን ድረስ ከሚታሰብ ወለድ ጋር ለከላኝ እንዲከፍለው፤ የተከላኝ ከላኝነት ክስ ደግሞ ተቀባይነት የለውም በማለት ወድቅ በማድረግ በአብላጫ ድምጽ ወስኗል። የአሁን የሰበር አቤቱታ የቀረበው ይህን የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የአብላጫው ድምጽ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

6. የአሁን አመልካች ግንቦት 18 ቀን 2008 ዓ.ም የተጻፈ አስራ ሁለት ገጽ የሰበር አቤቱታ አቅርቧል። የአቤቱታው ይዘት በአጭሩ፡ በአወሮፓ የልማት ፈንድ ሕግ መሰረት የግልግል ዳኝነት ጉባኤ የሰጠው ፍርድ በአገሪቱ በሚገኙ ፍ/ቤቶች እንደተሰጠ

የመጨረሻ ፍርድ እንደሚቆጠር ስለሚያመለክት እና ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ.መ.ቁ.42239 ላይ በሰጠው አስገዳጅ የህግ ትርጉም መሰረት ችሎቱ ይህን ጉዳይ ለማየት ስልጣን ስላለው የሰበር አቤቱታው ለዚህ ችሎት ለማቅረብ ችለናል። የባቡር መስመር ጥገና ወሎ 114 ኪ.ሜ ለማስጠገን የተሰማመን ሲሆን፣ ለፕሮጀክቱ ፋይናንስ የተገኘው ከአወሮፓ ልማት ፈንድ ነው። ከዚህ ወል የሚነሱ አለመግባባቶች በአወሮፓ ልማት ፈንድ የሥነሥርዓት ሕግ የሚመራ ሲሆን፣ የወል ስምምነቱን የሚገዛው የኢትዮጵያ ሕጎች እና የግልግል ዳኝነት ጉባኤው መቀመጫ አዲስ አበባ ኢትዮጵያ ስለሆነ አቤቱታው ለዚህ ችሎት ሊቀርብ ችሏል። በዚህ ምክንያት ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በኢ.ፌ.ዲ.ሪ.ሕገ መንግስት አንቀጽ 80 (3፣ ሀ) መሰረት የግልግል ዳኝነት ጉባኤን ፍርድ ለማረም ስልጣን ይሰጠዋል። እንዲሁም በአወሮፓ ልማት ፈንድ የስነስርዓት ሕግ (EDF Rules)፣ የአወሮፓ የፍርዶች አፈጻጸም ሰርዓት የኢክሲ.ድ ኮንቪንሽን (ICSID Convention)፣ የኒውዮርክ ኮንቪንሽን የሚባሉት የዓለም አቀፍ ስምምነቶች በግልግል ዳኝነት ጉባኤ ፍርድ የተሰጠ እንደሆነ ፍርዱ በተሰጠ አገር በሚገኝ አግባብነት ባለው ፍ/ቤት ፍርዱን ማስመርመር እንደሚቻል ያስገነዝባሉ። ስለሆነም ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ.መ.ቁ.42239 በሰጠው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም መሰረት ይህን ጉዳይ የማየት ስልጣን አለው። እነዚህ የዓለም አቀፍ ስምምነቶች እንደሚያመለክቱት ፍርዱን ከሰጠው አንድ ደረጃ ከፍ ባለ አካል ሳይመረመር የሚፈጸመው ፍርድ ፍትሐዊና ተቀባይነት ያለው የፍትሕ ሥርዓት ስለመኖሩ ዋስትና የማይሰጥ መሆኑን ነው። አመልካች ባቀረበው ቅሬታ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው በሰጠው ወሳኔ የፈጸመው መሰረታዊ የሕግ ስህተት ናቸው ያላቸው የሚከተሉት ናቸው።

6.1. በአመልካች እና በተጠሪ መካከል በተደረገው የግንባታ ወል ጠቅላላ ክፍል አንቀጽ 12.7 መሰረት በኮንስታ ጄቪ የወሰጥ አወቃቀር (የአክሲዮን ድርሻ ክፍፍልን ጨምሮ) የሚደረግ ማናቸውም ለውጥ አስቀድሞ ለአመልካች የማሳወቅ ግዴታ ይጥላል። እንዲሁም የግንባታ ወሎ ጠቅላላ ክፍል አንቀጽ 64.2 (h) መሰረት ኮንትራክተሩ በወሎ ጠቅላላ ክፍል አንቀጽ 12.7 የተጣለበትን ግዴታ ካልተወጣ የተንኮል ተግባር መፈጸሙን ማረጋገጥ ሳያስፈልግ አመልካች ወሎን ማፍረስ እንደሚችል ይደነግጋል። አመልካች ለክርክሩ ምክንያት ለሆነው የግንባታ ወል ባወጣው ጨረታ ተጠሪ በጨረታው ለመወዳደር ባቀረበው የመወዳደሪያ ሰነድ የእሽመር ማህበሩ ስምምነት ላይ ተጨራቹ

ኮንስታ ጆይንት ቪንቸር የተመሰረተው 70% የአክሲዮን ድርሻ በያዘው ኮንሶርዲየ ኮንስታ እና 30% የአክሲዮን ድርሻ በያዘው ጂ.ሲ.ኤ.ፍ በሚባሉት ከባንዶቻች ናቸው። አመልካች ከተጠሪ ጋር የግንባታ ወሉን የፈጸመው በቅንጁቱ ወስጥ ሁለቱ ድርጅቶች ያቀናጁትን እውቀትና ሀብት እንዲሁም በተናጠል ያላቸው የግንባታ ግዴታ ድርሻ የወሉ መሰረታዊ ጉዳይ ነው። አመልካች ይህን የተጠሪ የሁለቱ ድርጅቶች ቅንጁት ባይኖር ኖሮ ተጠሪው ከመነሻው የጨረታውን መወዳደሪያ መስፈርትም አያሟላም፤ አመልካችም ከተጠሪ ጋር የግንባታ ወል ሊፈራረም አይችልም ነበር። ነገር ግን ተጠሪ ይህን ቅንጅት በተመለከተ ሶስት ስምምነቶችን በማድረግ ይህን ቅንጅት ወደ ማፍረስ ደረጃ ደርሷል። በዚህ መሰረት ሐምሌ 27 ቀን 1998 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ኦገስት 3 ቀን 2006) በተፈረመው የሚስጥር ስምምነት ቁጥር 1 መሰረት የጂ.ሲ.ኤ.ፍን የአክሲዮን ድርሻ ወደ 0.1% ዝቅ ለማድረግ ተስማምቷል፤ ህዳር 15 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ኖቬምበር 24 ቀን 2006) በተደረገው የምስጥር ስምምነት ቁጥር 2 የጂ.ሲ.ኤ.ፍ የአክሲዮን ድርሻ ወደ 0.2% ዝቅ እንዲል አድርጓል፤ መጋቢት 11 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ማርች 20 ቀን 2007) በተፈረመው የምስጥር ስምምነት ቁጥር 3 መሰረት ጂ.ሲ.ኤ.ፍ 100,000 (አንድ መቶ ሺህ) ዶላር ክፍያን በመቀበል ተሳትፎውን እስካሁን ድረስ በተፈጸመው ብቻ እንዲገደብ አድርጎታል። ይህም ድርሻ ለይስሙላ የተቀመጠ ነው። ተጠሪ ጨረታውን ማሸነፉ የተገለጸለት መስከረም 19 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ሴፕቴምበር 29 ቀን 2006 ዓ.ም) ሲሆን፤ የባቡር መስመር ግንባታ ወል የተደረገው ህዳር 20 ቀን 1999 ዓ.ም ነበር። አመልካች የተጠሪ የቅንጁት ለውጥ ያወቃው በ2006 ዓ.ም እና በ2007 ዓ.ም ነበር። ተጠሪ እነዚህን ምስጥራዊ ስምምነቶች ማድረጉን አልካደም። ተጠሪ በክፉ ልቦና የወሉ መሰረታዊ የሆነውን የለውጥ መረጃ ከአመልካች መደበቁን ያሳያል፤ ይህ ደግሞ ተጠሪ ከጨረታ በፊትና በኋላ ሆነ ተብሎ የማታለል፤ የማጭበርበርና የተንኮል ተግባር መፈጸሙን የሚያረጋግጥ በመሆኑ የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1696 እና 1704 የሚጥስ እና ወሉ እንዲፈርስ የሚያደርግ ምክንያት ነው። የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የአብላጫው ድምጽ ተጠሪ የተንኮል ተግባር አልፈጸመም በማለት የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው።

6.2. የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የአብላጫው ድምጽ የናቪጋንት የአማካሪ ድርጅት ባለሙያዎች የኢትዮጵያ የፍትህ ብሔር ሕግ ቁጥር 1799-1801 የተመለከተውን

የጉዳት ካሳ አሰላል ሳያወቁ ያቀረቡትን ሪፖርት መሰረት በማድረግ፣ በኢትዮጵያ ሕግ የተመለከተውን የጉዳት ካሳ አሰላል ታሳቢ ሳያደርግ የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው።

6.3. የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የአብላጫው ድምጽ ከግራ ቀኛቸው የቀረቡትን ማስረጃዎች ከወገንተኝነት በጸዳ ሁኔታ በአኩልነት በመመዘን መዳኘት ሲገባው ቅን ልቦና በጎደለው አካሄድ የተጠሪን ማስረጃዎች ሙሉ ለሙሉ በመቀበል፣ የአመልካችን ማስረጃዎች ሳይመዘን መጣሉ የማስረጃ አቀባበል፣ የማስረጃ ምዘና ደንቦችን የሚጥስ ወሳኔ መስጠቱ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው።

6.4. የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የተሟላ ዲዛይን ስርቶ ግንባታውን የማጠናቀቅ ኃላፊነት የተጠሪ መሆኑን በግንባታ ወሉ ጠቅላላ ክፍል አንቀጽ 12.1 እና 17.1 የተመለከተውን በኢትዮጵያ ሕግ ስለውሎች አተረጓጎም የተደነገገውን ወደ ጎን በመተወ ተጠሪ ኃላፊነት የለበትም በማለት የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ነው።

6.5. የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የአብላጫው ድምጽ ወገንተኝነትና የጥቅም ግጭት እያለበት ተጠሪ በወሉ መሰረት 27 ሚሊዮን ዶላር ከወሰደ በኋላ አንድ ሜትር እንኳን ተቀባይነት ያለው የባቡር መስመር ጥገና ሥራ ሳይሰራ ፕሮጀክቱ ለዘገየበት ተብሎ ተጨማሪ 20 ሚሊዮን ዶላር ይከፈለው መጣሉ መሰረታዊ የህግ ስህተት ነው። ስለሆነም አመልካች የሚጠይቀው ዳኝነት ከፍ ሲል በተጠቀሱት በእነዚህ ምክንያቶች ሁሉ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የአብላጫው ድምጽ የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ እንዲሻርልን፣ በዚህ ክርክር ምክንያት አመልካች ያወጣውን ወጪዎች ተጠሪ እንዲከፍለን እንዲወሰንልን በማለት ተከራክሯል።

7. የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን በመመርመር ፣ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ይህን ጉዳይ ለማየት ስልጣን እንዳለው በመግለጽ፣ የተጠሪ ድርጅት የተቋቋመው ኮንስታ የ70% ድርሻ እና ጂ.ሲ.ኤፍ የ30% ድርሻ ይዘው ሲሆን በመካከላቸው የአወቃቀር ለውጥ መደረጉን ተጠሪ ለአመልካች ሳያሳወቅ ይህ ደግሞ ጠቅላላ የወል ሁኔታዎች ሰነድ አንቀጽ 12.7 እና 64.2 መሰረት ወል እንዲቋረጥ የሚደርግ ሆኖ ሳለ በግልግል ጉባኤው ተቀባይነት ማጣቱ፣ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ይህ የተጠሪ ተግባር በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1704 መሰረት የተንኮል ተግባር አይደለም የመጣሉን አግባብነት፣ ለማጣራት ሲባል የሰበር

አቤቱታወ ያስቀርባል በማለት ተጠሪ መልስ እንዲሰጥ ባዘዘው መሰረት አስራ ዘጠኝ ገጽ መልስ አቅርቧል።

የመልሱም ይዘት በአጭሩ፡

7.1. ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ.መ.ቁ.42239 ላይ የሰጠው ወሳኔ በዚህ ጉዳይ ላይ ተፈጻሚነት የለውም።

7.2. በኢትዮጵያ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80 (3፣ ሀ) እና በአዋጅ ቁጥር 25/1988 መሰረት ይህ ችሎት በመደበኛ ፍ/ቤቶች የተሰጡትን ወሳኔ እንጂ የግልግል ወሳኔዎችን እንደማይመለከት በግልጽ ያስቀመጠ ስለሆነ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ይህን ጉዳይ ለማየት አይችልም።

7.3. የአወርጋ የልማት ፈንድ የስነስርዓት ሕግ አንቀጽ 33 እና 34 ድንጋጌዎች መሰረት የተሰጠው ወሳኔ በተዋዋይ ወገኖች ላይ አስገዳጅነት ያለው እና የመጨረሻ መሆኑን እና በአባል አገሩ የአፈጻጸም ሕግ መሰረት ሊፈጸም የሚገባው መሆኑን እንጂ በኢትዮጵያ ውስጥ እንደተሰጠ የመጨረሻ ወሳኔ በዚህ ሰበር ሊታይ የሚችል አይደለም። እንዲሁም የኢክሲድ እና የኒውዮርክ ኮንቪንሽኖች ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ይህን ጉዳይ እንዲያይ ስልጣን የሚሰጡት አይደለም። የኢክሲዲ ኮንቪንሽን እና የኢዲኤፍ ስነስርዓት በሽምግልና የተሰጡ ፍርዶች በአገራዊ ፍ/ቤቶች እንዳይከለሱና ሊፈጸም የሚገባ መጨረሻ ፍርድ መሆኑን ያስገነዝባሉ። በግራ ቀኛቸው መካከል በሽምግልና ዳኝነት የተሰጠው ወሳኔ የመጨረሻ በመሆኑ አመልካች ወሳኔው በዚህ ችሎት እንዲታይለት ያቀረበው አቤቱታ በሽምግልና ዳኝነት አለምአቀፍ ደረጃ አወቅና ያገኘ መርህ እና ተሞክሮ የሚጻጸር ስለሆነ ተቀባይነት የለውም። አመልካች እንደሚለው የግልግል ዳኝነት መቀመጫው አዲስ አበባ ነው በሚለው መነሻ ብቻ ፍርዱን እና ይዘቱን ወደ መመርመር ማለፍ ኢትዮጵያ የተቀበለቻቸውን የሁለትዮሽ የኢንቨስትመንት ስምምነትን ጭምር የሚጥስ ነው። ስለዚህ በዚህ ረገድ የሽምግልና ዳኝነት ፍርድ የሕግ ስህተት ያለው መሆኑን አመልካች ያሳስረዳ ስለሆነ ጥያቄው ወድቅ እንዲደረግልን።

7.4. የግንባታ ውሉ በተንኮል የተደረገ ነው ለተባለው የተጠሪ የህብረቱ ጥንክርና አቋም አንጻር የግንባታ ውሉ ጠቅላላ ክፍል አንቀጽ 12 (7) እና 64 (2፣ከ) አንጻር ሲታይ ተጠሪ ያደረገው የሕግ ሰውነት ለውጥ ስለሌለ፣ በተፈጥሮውም ላይ ሆነ በቁጥጥር ላይ ያደረገው ለውጥ የለውም፣ የድርሻው መጠን ቢለዋወጥም ቁጥጥር የተጠሪ ሆኖ ስለቆየ

የቁጥጥር ለውጥ አልተደረገም። አመልካች ለእነዚህ የውሉ ድንጋጌዎች የሰጠው ትርጉም የተሳሳተ ነው። ተጠሪ እነዚህን የውሉን አንቀጽ ተላልፏል ቢባል እንኳን ግዴታውን መተላለፉ ብቻ ውሉን እንደጣሰ ከማስረዳት ባለፈ እነዚህ የውል ግዴታዎች በመጣስ የማታለልና የማጭበርበር ወይም የተንኮልን ተግባር ፈጽሟል ብሎ ለመደምደም የሚያስችል አይደለም። አመልካች ይህ የውል ድንጋጌ አለመከበሩም ከአምስት አመት በፊት እራሱ ለተጠሪ በጻፈው ደብዳቤዎች አወቆ እና የውሉ አፈጻጸም እያስቀጠለ ቆይቶ አሁን የውሉ መጣስ ማጭበርበር ነው ውሉ ይፍረስልን በማለት ያቀረበው ጥያቄ ተቀባይነት የለውም።

7.5. በተጠሪ እና በጂ.ሲ.ኤፍ መካከል የተደረገው የእሽመር ማህበር ስምምነት እና የተደረጉት ለውጦች የአክሲዮን ደርሻ መቀነስ ጉዳይ በተጨማሪም ምክንያት እንጂ አመልካችን ለመጉዳት በተንኮል የተደረገ ድርጊት አልነበረም። በኮንስታ እና በጂ.ሲ.ኤፍ መካከል የተደረገው ስለሥራ ተግባራት፣ እና ስለትርፍና ኪሳራ ክፍፍል የሚደረግ የወስጥ ስምምነት ባለድርሻዎቹ ለአመልካች ባላቸው የአንድነትና የነጠላ ኃላፊነት ላይ ወጤት የሚኖረው አይደለም። ይህን የወስጥ ስምምነት ለማድረግ ደግሞ የአመልካችን የቅድሚያ ስምምነት የሚጠይቅ አይደለም። አመልካች የጂ.ሲ.ኤፍን የተቀነሰ ሚና እያወቀ የተቃወመው ነገር በሌለበት አሁን ያቀረበው ጥያቄ ወድቅ ነው። ኮንስታ ፕሮጀክቱን በወጤታማነት ለማከናወን የሚያስችለውን ልምድና ያፈጸም ሪከርድ ያለው ነው።

7.6. የአላፍ ሪፖርት የተዘጋጀው ውሉ ከተቋረጠ ከዓመታት በኋላ እና የግልግል ዳኝነቱ በሃይት ላይ እያለ ሲሆን ሪፖርቱም በመጨረሻ ጸድቆ በደይሬክተር ጄኔራል እንዲዘጋ የተደረገ አይደለም። ይህ ሪፖርት የውሉ ድንጋጌ መጣሱን ከማመልከትና በሃይቱ ወስጥ የተለያዩ ወገኖች የአሰራር ግድፈት መፈጸማቸውን ከማመልከት ወጪ የተንኮል ተግባር መኖሩን የሚጠቅስ ነገር የለም።

7.7. ተጠሪ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1704 መሰረት የፈጸመው የተንኮል ተግባር ስለሌላ አመልካች ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም። ተጠሪ የትርፍና የሥራ ድርሻ ክፍፍልን አስመልክቶ በባለድርሻዎች መካከል የተደረገውን ስምምነት ሳይገልጽ ቢቀር እንኳን በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1705 መሰረት በግራ ቀኝቸው መካከል ልዩ ግንኙነት ስለሌለ ውሉ ፈራሽ የሚሆንበት ሁኔታ የለም። አመልካች በፕሮጀክቱ ላይ የጂ.ሲ.ኤፍን አለመኖር እያወቀ

ወሎ እንዲቀጥል አድርጎ እያለ አሁን ያቀረበው ክርክር ከክፍያ ግዴታ ለማምለጥ ነው። አመልካች በዚህ ምክንያት የወል ይፍረስልን ጥያቄ በግልግል ጉባኤው ተቀባይነት ማጣቱ በሕጉ አግባብ ስለሆነ አመልካች በዚህ ረገድ ያቀረበው የመከራከሪያ ነጥብ የሕግ መሰረት የሌለው ስለሆነ ወድቅ እንዲደረግልን።

7.8. የአሁን አመልካች የግልግል ጉባኤው ስለወሎች አተረጓጎም፣ ስለጉዳት ካሳ ስሌት እና የማስረጃ አቀባበልና ምዘና በተመለከተ የኢትዮጵያ ሕግ ወደ ጎን ትቷል በማለት ያቀረበው አቤቱታ የሕግ መሰረት የለውም። እንዲሁም የግልግል ጉባኤው ወገንተኝነትና የጥቅም ግጭት የሚታይበት ነው በማለት አመልካት ያቀረበው ቅሬታ ተቀባይነት የለውም። ስለዚህ ይህ ችሎት ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለውም ተብሎ አቤቱታው ወድቅ እንዲደረግልን፤ ይህ ካልሆነ ተጠሪ ያቀረባቸውን ክርክሮች በመቀበል የሽምግልና ጉባኤው አብላጫው ድምጽ የሰጠው ወሳኔ እንዲጸናልን፤ የጠበቃን አበል ጨምሮ ወጪና ኪሳራ እንዲወስንልን በማለት በዝርዝር ተከራክሯል።

9. የአሁን አመልካች በበኩሉ የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የካቲት 21 ቀን 2009 ዓ.ም የተጻፈ አስራ ስምንት ገጽ የመልስ መልስ አቅርቧል።

10. የጉዳዩ አመጣጥ ከላይ የተመለከተው ሲሆን ይህ ችሎት የግራ ቀኛቸውን ክርክር አግባብነት ካላቸው የህግ ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ እንዲሁም አቤቱታው ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ አንጻር እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመርነው በዚህ ጉዳይ ምላሽ ማግኘት የሚገባቸው ጉዳዮች በመጀመሪያ ደረጃ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የሰጠውን ወሳኔ በሰበር የማየት ስልጣን አለው ወይስ የለውም? በሁለተኛ ደረጃ ግራ ቀኛቸው መካከል የተደረገው የባቡር መስመር ሥራ ወል ሊፈርስ ይገባል ወይስ አይገባም? ወጤቱስ ምን ይሆናል? የሚሉት ነጥቦች መሆናቸውን ተገንዝበናል።

11. የመጀመሪያውን ጭብጥ በተመለከተ ይህ ችሎት ይህን ጉዳይ የማየት ስልጣን አለው ወይስ የለውም? የሚለውን የሚመለከት ነው። በዚህ ረገድ አመልካች ባቀረበው ክርክር ይህን ሰበር ሰሚ ችሎት ይህን ጉዳይ በማየት የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የፈጸመውን መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የማረም ስልጣን አለው የሚል ነው። ተጠሪ በበኩሉ ባቀረበው ክርክር የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ወሳኔ የመጨረሻ ወሳኔ እና በአባል

አገር የሚፈጸም እንጂ በፍ/ቤት ለክለሳ የሚቀርብ ስላልሆነ ይህ ችሎት ጉዳዩን የማየት ስልጣን የለውም በማለት ተከራክሯል።

12. እንደሚታወቀው የኢ.ፌ.ዴ.ሪ.ሕገ መንግስት አዋጅ ቁጥር 1/1987 ዓ.ም አንቀጽ 80 (3) (ሀ) መሰረት የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለባቸውን ማናቸውንም የመጨረሻ ወሳኔ በሰበር የማየትና የማረም ስልጣን ይኖረዋል በማለት ደንግንታል። በፍርድ ሊወሰን የሚገባውን ጉዳይ ለፍ/ቤት ወይም ለሌላ በሕግ የዳኝነት ስልጣን ለተሰጣቸው አካላት ማቅረብና ወሳኔ ወይም ፍርድ የማግኘት መብት በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 37 ሥር ተመልክቷል። ይህም ለፍ/ቤት ወይም ለሌላ በሕግ የዳኝነት ስልጣን ለተሰጣቸው አካላት ቀርቦ ታይቶ የመጨረሻ ወሳኔ የተሰጠባቸው ማናቸውም ጉዳዮች ለዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት ቀርቦ ሊታረም እንደሚችል ያስገነዝባል። እንዲሁም በፌዴራል ፍ/ቤቶች አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ 10 ሥር እንደተመለከተው በዚህ ድንጋጌ በተመለከተው አግባብ የተሰጠውን የመጨረሻ ወሳኔ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት እንደሆነ በሰበር የማየት ስልጣን እንዳለው ያሳያል።

13. ከፍ ሲል እንደተመለከተው ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በመደበኛ ፍ/ቤት፣ በሕግ ክፍል የዳኝነት ስልጣን የተሰጣቸው አካል እና በሕግ አግባብ በተቋቋመ የግልግል ዳኝነት ጉባኤ ታይቶ የመጨረሻ ወሳኔ የተሰጠባቸውን ማናቸውንም ጉዳዮች መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመባቸው እንደሆነ በሰበር አይቶ የማረም ስልጣን እንዳለው መገንዘብ ያስፈልጋል። ከዚህ አንጻር ይህ ችሎት የፍሬ ነገር ስህተት፣ የማስረጃ ምዘና ጉዳይ እና በወሳኔው ላይ ምንም ተጽህኖ የሌለውን ቀላል የሕግ ስህተት በሰበር የማየት ስልጣን እንደሌለው መገንዘብ ይቻላል።

14. ይህ በእንዲህ እንዳለ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የሰጠውን ወሳኔ በፍርድ ቤት የማሳረሙ ጉዳይ ከዓለም አቀፍ ስምምነቶች እና ከአገሮች ልምድ አንጻር ማየቱ አስፈላጊ ነው። እንደሚታወቀው የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ፍርድ እንደተሰጠ ሶስት ወጤቶችን ያስከትላል።

1. ተሸናፊው ወገን በፈቃደኝነት እንደፍርዱ መፈጸም።

2. አሸናፊው ወገን በዓለም አቀፍ የግልግል ዳኝነት የተሸናፊው ወገን ንብረት ባለበት አገር ፍርድ እንዲጸድቅ፣ እውቅና እንዲያገኝ ወይም እንዲፈጸምለት ይፈልጋል።

3. በአለም አቀፍ የግልግል ዳኝነት ተሸናፊው ወገን ፍርድ በተሰጠበት አገር ፍርድ እንዲሰረዝ ማድረግ ናቸው።

15. በዚህ መሰረት ከዓለም አቀፍ ስምምነቶች አንጻር ሲታይ የኒውዮርክ ስምምነት አንቀጽ 5 (New York Convention Art 5) መሰረት የግልግል ጉባኤ ብይን እውቅና እና ተፈጻሚነት የሚነፈግበትን ሁኔታዎች ወይም ምክንያቶች ተዘርዝረው እናገኛለን። ኢትዮጵያ ይህን ስምምነት ያልፈረመች ብትሆንም ስምምነቱ የግልግል ዳኝነት ጉባኤ የሰጠውን ብይን እውቅና ሊከለከል እና ለመፈጸም እምቢ የሚባልባቸውን ምክንያቶች ያስቀምጣል።

16. የዩኒስትራል ሞዴል ሕግም (UNCITRAL MODEL LAW) የግልግል ጉባኤ ብይን ወይም ወሳኔ ሊሰረዝ የሚችልበትን ምክንያቶች ያመለክታል። ይህን ብይን ወይም ወሳኔ ለማሰረዝ የሚቀርብ አቤቱታ መቅረብ የሚገባው የግልግል ዳኝነት መቀመጫ በሆነው ፍርድ ቤት እንደሆነ የዚህ አንቀጽ 34 ይደነግጋል። የግልግል ዳኝነት ሲታይ በነበረው ቦታ ያለው ፍርድ ቤት በሂደቱ ላይ የተቆጣጠሪነት ስልጣን ስለሚኖረው ሂደቱ ፍትሐዊ እና ከሙስና የጸዳ መሆኑን የመቆጣጠር ኃላፊነት አለበት። ይህን ሕግ ተከትሎ አገሮች የየራሳቸው ሕጎች ያወጡ ሲሆን፣ የግልግል ብይን የሚታረምበት ዓይነት እና ደረጃ ከአገር አገር እንደሚለያይ መገንዘብ ያስፈልጋል። በዚህ መሰረት የዩኒስትራል ሞዴል ሕግ አንቀጽ 34 የግልግል ብይን ወድቅ የሚደረግበትን ምክንያቶች ያስቀምጣል።

17. በአወሮፓ ልማት ፈንድ ስነስርዓት ሕግ (EDF Rules) የአወሮፓ የልማት ፈንድ የስነስርዓት ሕግ አንቀጽ 33 (1፣ 3) መሰረት የሽምግልና ዳኝነቱ በጽሑፍ የሚደረግ ሆኖ በተዋዋይ ወገኖች ላይ የመጨረሻና ገዢ እንደሚሆን ያመለክታል። የዚህ ሕግ አንቀጽ 34 ማየቱም አስፈላጊ ነው። ተዋዋይ ወገኖች ሳይዘገዩ ፍርድን ተግባራዊ ማድረግ ያለባቸው መሆኑን ያስገነዝባል። እያንዳንዱ የኤሲፒ አገር ወይም አባል አገር አኢዴፍ የስነስርዓት ሕጎች መሰረት የተሰጠ ፍርድን እውቅና ሰጥቶ ልክ በግዛቱ ውስጥ የሚገኙ ፍ/ቤቶች ወይም ፍትህ አካላት እንደሰጡት ፍርድ በመቁጠር በግዛቱ ውስጥ ተፈጻሚ እንዲሆን ማድረግ አለባቸው።

18. የኒፎርም አርብትሬሽን አክት ክፍል 23 (Uniform Arbitration Act section 23) መሰረት የግልግል ብይን በማመልከት ለፍ/ቤት ብይኑን ለማሰረዝ የሚቻልባቸውን ምክንያቶችን ያሳያል።

19. የፓኑማ ስምምነት (Inter-American Convention On International Commercial Arbitration (B-35) (Panama Convention) የሚባለው በአንቀጽ 5 እና 6 ሥር እንደተመለከተው የግልግል ብይን የታየበት ሕግ አገር፣ ይህን ብይን እዉቅና ለመንፈግና ተፈጻሚነቱን እምቢ ማለት የሚልባቸውን ምክንያቶች አስቀምጧል።

20. የአሜሪካ የፌዴራል የግልግል ሕግ (The Federal Arbitration Act (USA)) የግልግል ዳኝነት ብይን የሚታረምበትን በጠባብ ምክንያቶች መሆኑን ያመለክታል። በሕጉ ክፍል 10 (ሀ) ሥር የግልግል ብይን የሚሰረዝበትን ምክንያቶች ይዘረዝራል። በዚህ ድንጋጌ ሥር የሕግ ስህተት አልተመለከተም። የአሜሪካ ፍ/ቤቶች እና ተከራካሪ ወገኖች በፌዴራል የግልግል ሕግ ከተመለከተው በላይ ሰፊ ያለ የግልግል ብይን የሚታረምበትን ምክንያቶች ያስቀምጣሉ። እንዲሁም የክልል ሕግ አወጪዎች የግልግል ብይኑ ሥራ ነገር የሚታረምበትን ማሻሻያዎች እንዲካተቱ አድርጓል። ሕግ አወጭዉ ፍ/ቤት በምን ምክንያቶች የግልግል ብይን መሰረዝ እንዳለበት መወሰን እንደሚገባዉ በዚህ ዘርፍ የዳበረው የህግ ልምድ ያስገነዝበናል።(የሕግ ምሁራን ይገልጻሉ።)

የፌዴራል ፍ/ቤቶች የግልግል ዳኛ በሰጠው ብይን ግልጽ የሆነ ሕግ የመተዉ ሁኔታ የሚታይበት እንደሆነ (manifest disregard of the law) ብይኑን የሚሰርዙበትን ምክንያት አግባብ ተግባራዊ አድርጓል። የግልግል ዳኛዉ ሕግን በግልጽ ወደ ጎን ትቷል የሚባለዉ፡ ሀ) ጉዳዩ ግልጽ በሆነ አግባብነት ባለዉ የህግ መርህ የሚገዛ እንደሆነ እና ለ) የግልግል ዳኛዉ አስቦ/አዉቆ በጥንቃቄ ትኩረት ሳይሰጠዉ የቀረበ እንደሆነ ነዉ። የግልግል ብይን በሕግ ስህተት ምክንያት የሚታረምበት ምክንያት አንዱ ሕጋዊነት ሲሆን ብይኑ በሕግ ስህተት ምክንያት እንዲታረም በሕግ ስልጣን የተሰጠ ወይም አስገዳጅ የሆነ የህግ ትርጉም የተሰጠበት እንደሆነ ነዉ። የአሜሪካ የፌዴራል የግልግል ሕግ አንቀጽ 10 (ሀ) ሥር የተዘረዘሩት ምክንያቶች የሕግ ስህተት የሚያካትት አይደለም። የኒዉ ጄርሲ የግልግል ሕግ የግልግል ዳኛ ሕግን ተፈጻሚ በሚያደርግበት ጊዜ ጉልህ የሆነ ስህተት የፈጸመ እንደሆነ ፍርድ ቤት ይህን የግልግል ብይን እንደሚሰርዝ ተመልክቷል። በዚህ መሰረት ፍ/ቤት የግልግል ብይን ግልጽ የሆነ የሕግ

ስህተት ያለበት እንደሆነ በጠባቡም ቢሆን ብይኑን ከማረም የሚከለክለው ሕግ እንደሌለ መገንዘብ ያስፈልጋል።

21. እ.ኤ.አ. 1996 የወጣው የእንግሊዝ የግልግል ሕግ አንቀጽ 69 (England Arbitration Act Of 1996) ተከራካሪ ወገኖች የሕግ ስህተት በማንሳት ለፍ/ቤት ይግባኝ በማቅረብ የግልግል ብይን እንዲታረም መጠየቅ እንደሚችሉ ያመለክታል።

22. በሲ.ዊ.ዘ.ር.ላንድ ኢንተርካንቶናል የግልግል ሕግ አንቀጽ 36 ደግሞ የግልግል ብይን የተሰጠው በተሳሳታ የፍሬ ነገር ድምዳሜ መሰረት በማድረግ የሆነ እንደሆነ ወይም ግልጽ የሆነ የሕግ ወይም ርትዕ ጥሰት የተፈጸመበት እንደሆነ ፍ/ቤት ብይኑን እንዲሰርዝ የሚፈቀድ መሆኑን ማየት ይቻላል።

23. ከኢትዮጵያ አንጻር ሲታይ ከክርክር አፈታት ዘዴዎች መካከል አንዱ የግልግል ዳኝነት ጉባኤ እንደሆነ የኢትዮጵያ የፍትህ ብሔር ሕግ፣ የፍትህ ብሔር ስነስርዓት ሕግ እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ወሳኔዎችን ማየት ይቻላል። ከዚህ አንጻር የፍትህ ብሔር ሕግ አንቀጽ 3325-3346 እንዲሁም የፍትህ ብሔር ስነስርዓት ሕግ ቁጥር 315-319 እና አንቀጽ 350-357 ድንጋጌዎችን ያስገነዝባሉ። የግልግል ዳኝነት የሚታየው በኢትዮጵያ ሕግ እስከሆነ ድረስ እነዚህ ድንጋጌዎች ተፈጻሚነት ያላቸው መሆኑ አከራካሪ አይሆንም። የፍትህ ብሔር ሕግ መሰረታዊ መብት የሚደነግግ ሲሆን የፍትህ ብሔር ስነስርዓት ሕግ ደግሞ ይህን መሰረታዊ መብት ተግባራዊ ማድረግ የሚያስችል የስነስርዓት ደንቦችን የሚደነግግ እንደሆነ መገንዘብ ያስፈልጋል። የግልግል ዳኝነት ጉባኤው በሕግ አግባብ ተቋቁሞ የተከራካሪ ወገኖችን ክርክር ሰምተው አጣርተው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.318 ሥር በተመለከተው መሰረት ብይን ወይም ወሳኔ መስጠት እንደሚችል ተደግጓል። ይህ ብይን ወይም ወሳኔ ልክ በፍርድ ቤት እንደሚሰጥ ብይን ወይም ወሳኔ ዓይነት መወሰን እንዳለበት ያስገነዝባል። የግልግል ዳኝነት ጉባኤው በሰጠው ብይን ወይም ወሳኔ ላይ ይግባኝ የሚቀርብበት ወይም እንዲሰረዝ አቤቱታ የሚቀርበው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.350-357 ሥር በተመለከተው አግባብ እንደሆነ የዚህ ሕግ አንቀጽ 319 (1) ድንጋጌ ያመለክታል። ከዚህ ድንጋጌ መገንዘብ እንደሚቻለው የግልግል ዳኝነት ጉባኤው በኢትዮጵያ አገር እና በዚህ አገር ሕግ አግባብ የተከራካሪ ወገኖችን ክርክር አይቶ ወሳኔ የሰጠ እንደሆነ፣ በዚህ ብይን ወይም ወሳኔ ያልተሰማማ ወይም ቅሬታ ያለው ወገን ይግባኝ የሚልበት ወይም

ወሳኔ እንዲሰረዘሉት የሚጠይቅበት ስርዓት የተዘረጋ መሆኑን እና የግልግል ብይን ወይም ወሳኔ ከሕግ የሚቃረን ወይም ኢ-ፍትሐዊ ቢሆንም እንኳን ዝም ተብሎ የሚፈጸም ነው ለማለት የሚቻል አይደለም። ከእነዚህ የሕግ ድንጋጌዎች መረዳት እንደሚቻለው የግልግል ብይን ወይም ወሳኔ በሕግ በተመለከተው አግባብ እና ምክንያቶች በፍ/ቤት ታይቶ ሊታረም እንደሚችል ነው እንጂ በምንም መልኩ ሊታረም የማይችል የመጨረሻ ወሳኔ ነው ለማለት የሚቻልበት ሁኔታ የለም። ከዚህ አንጻር ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት በአመልካች በናሽናል ሞተርስ ኮርፖሬሽን እና በተጠሪ ጄኔራል ቢዝነስ ዲቪዥን መካከል በነበረው ክርክር በሰ.መ.ቁ.21849 ላይ ህዳር 12 ቀን 2000 ዓ.ም በሰጠው ወሳኔ ተዋዋይ ወገኖች (ተከራካሪ ወገኖች) በግልግል ዳኝነት ጉባኤው ታይቶ የተሰጠው ወሳኔ የመጨረሻ ነው በማለት የተስማሙ በመሆኑ፤ የግልግል ወሳኔው እንደወሉ በአራሱ የመጨረሻ ወሳኔ በመሆኑ በሰበር ቀርቦ ሊታይ የሚችል አይደለም በማለት መወሰኑን ማየት ይቻላል። ነገር ግን ይህ ችሎት በአመልካች ብሔራዊ ማዕድን ኮርፖሬሽን ኃ/የግ/ማህበር እና በተጠሪ ዳኒ ድሪቪንግ ኃ/የተ/የግ/ማህበር መካከል በነበረው ክርክር በሰ.መ.ቁ.42239 ጥቅምት 29 ቀን 2003 ዓ.ም በሰጠው ወሳኔ ተከራካሪ ወገኖቹ የግልግል ወሳኔ የመጨረሻ ወሳኔ ብለው ቢስማሙም፤ በግልግል ወሳኔው መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት እንደሆነ ለዚህ ችሎት ቀርቦ የማይታይበት የህግ ምክንያት የለም በማለት በሰ.መ.ቁ.21849 የሰጠውን አስገዳጅ የህግ ትርጉም በመለወጥ ወስኗል።

24. የግልግል ዳኝነት ጉባኤ ብይን ላይ ቅሬታ ያለው ተከራካሪ ወገን መቃወሚያውን የሚያቀርብባቸው መንገዶች በፍ/ብ/ሕ/ቁ.350-357 ሥር ተመልክቷል። እነዚህም፡

1. በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.351 ሥር በተዘረዘሩት የይግባኝ ምክንያቶች ለመደበኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ማቅረብ ይችላል፤ ነገር ግን የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.350 (2) መሰረት ማንኛውም ተከራካሪ ወገን አወቆ፤ ገብቶት ወይም ተረድቶ ይህን የይግባኝ መብቱን መተወ እንደሚችል ይደነግጋል።
2. በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.355 መሰረት የግልግል ብይን እንዲሻርልኝ በማለት ለፍ/ቤት አቤቱታ ማቅረብ እንደሚቻል ያመለክታል። ይህ ድንጋጌ ለፍ/ቤት የሚቀርብ አቤቱታ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.356 ሥር የተዘዘሩትን ምክንያቶች የያዘ መሆን እንዳለበት

ያመለክታል። ፍ/ቤቱም በድንጋጌው ስር የተዘረዘሩት ሁኔታዎች መከሰታቸውን ያረጋገጠ እንደሆነ የግልግል ብይኑን መሰረዝ እንደሚችል ያሳያል።

3. ተከራካሪ ወገኖች የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ወሳኔ የመጨረሻ ነው ብሎ ቢስማሙም በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርበው መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት እንደሆነ ከማሳረም እንደማያግዳቸው ይህ ችሎት በበርካታ መዛግብት የሰጣቸው አስገዳጅ የህግ ትርጉም ያስገነዝባል።

ከእነዚህ የሕግ ድንጋጌዎች መገንዘብ እንደሚቻለው ከግልግል ብይን ላይ ይግባኝ የሚባልበት እና ብይኑ እንዲሻር ወይም እንዲሰረዝ በመጠየቅ መካከል ልዩነት መኖሩን ነው። ፍ/ቤት የግልግል ብይን የሚሰረዝበት ወይም የሚያሳድስበት አግባብ የሥነሥርዓት እና የስልጣን ትክክለኛነት የሚቆጣጠርበት መንገድ ነው። የግልግል ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.356 መሰረት ለመሻር ወይም ለማንሳት ምክንያት የሆኑት ሁኔታዎች ለይግባኝ ምክንያቶች ሊሆኑ እንደማይችሉ መገንዘብ አስፈላጊ ነው። የይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት የግልግል ብይን ያጸናል ወይም በሶስት ወር ጊዜ ውስጥ ድጋሚ አይቶ እንዲወስን ለግልግል ዳኝነት ጉባኤ ይመልሳል።

25. ከዚህም በላይ የፌዴራል ጠቅላይ ሰበር ሰሚ ችሎት ለችሎቱ በተሰጠው የስልጣን ወሰን ውስጥ እስከሆነ ድረስ ተከራካሪ ወገኖች በፍርድ ቤት ወይም በህግ ስልጣን በተሰጣቸው አካላት በተሰጠ ወሳኔ ላይ ቅሬታ ያላቸው እንደሆነ ቅሬታቸውን የሚያሰሙበት መድረክ ነው። በዚህ ረገድ በአመልካች ብሔራዊ ማዕድን ኮርፖሬሽን ኃ/የግ/ማህበር እና በተጠሪ ዳኒ ድረሊንግ ኃ/የተ/የግ/ማህበር መካከል በግልግል ዳኝነት ጉባኤው ታይቶ የተሰጠውን ወሳኔ በተመለከተ ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት ከግራ ቀኝቸው የቀረበውን ክርክር መሰረት በማድረግ በሰ.መ.ቁ.42239 ጥቅምት 29 ቀን 2003 ዓ.ም በሰጠው ወሳኔ የግልግል ብይን በተመለከተ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት እንደሆነ ተመሳሳይ የሕግ አፈጻጸም እና ትርጉም እንዲኖር ከማድረግ አንጻር ቅሬታው ለዚህ ችሎት መቅረብ የለበትም አይባልም። ይህ ደግሞ ለዚህ ችሎቱ በኢ.ፌ.ዴ.ሪ.ሕገ መንግስት እና በአዋጅ ቁጥር 454/1997 ከተሰጠው ስልጣን አንጻር ማየት ያስፈልጋል። የግልግል ዳኝነት ጉባኤው በሰጠው ወሳኔ የፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.351 እና 356 ሥር በተመለከቱት ምክንያቶች ወሳኔው መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት እንደሆነ

ለዚህ ችሎት ቀርቦ የማይታይበት እና የማይታረምበት የሕግ አግባብ የለም፤ ችሎቱ ጉዳዩን ለማየት ስልጣን እንዳለው በማለት አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ሰጥቶበታል። ይህ አስገዳጅ የሕግ ትርጉም ደግሞ የፌዴራል ፍ/ቤቶች እንደገና ማሻሻያ አዋጅ ቁጥር 454/1997 አንቀጽ 2 (4) መሰረት ሕግ በመሆኑ አስገዳጅነት ያለው ነው። ስለሆነም ተከራካሪ ወገኖች የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የሚሰጠው ወሳኔ የመጨረሻ ነው ብሎ ቢስማሙም፤ ከወሳኔው ቅሬታ ያለው ተከራካሪ ወገን ጉዳዩን ለሰበር ከማቅረብ የሚያግደው እንዳልሆነ እና ይህ ሰበር ሰሚ ችሎትም መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት እንደሆነ ከማረም የሚከለክለው እንዳልሆነ መገንዘብ ያስፈልጋል።

26. እንዲሁም የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ለውጭ አገር የግልግል ብይን እዉቅና ለመስጠት እና ተፈጻሚ ለማድረግ የሚቀርበውን አቤቱታ ለመመርመር ስልጣን እንዳለው በአዋጅ ቁጥር 25/88 አንቀጽ 11 (2፣ ሐ) ሥር ተመልክቷል። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.461 ለብይን እዉቅና ላለመስጠት እና ተፈጻሚ ላለማድረግ ሥር ስድስት ምክንያቶች መዘርዘሩን ማየት ይቻላል።

27. በመሆኑም ከፍ ሲል በዝርዝር እንደተመለከተነው የግልግል ዳኝነት ጉባኤ ብይን ወይም ወሳኔ በሕጉ በተመለከቱት ጠባብ ምክንያቶችም ቢሆንም በፍርድ ቤት ቀርቦ ከመታረም የሚድን እንዳልሆነ የዓለም አቀፍ ስምምነቶች፣ የአገሮች ልምድ እና የኢትዮጵያ ሕግ የሚያስገነዝበው ጉዳይ ነው። አገሮች የየራሳቸውን ነበራዊ ሁኔታ ከግምት በማስገባት የግልግል ብይን ግልጽ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ወይም ጉልህ የሆነ የፍትሕ መንገድ ያስከተለ እንደሆነ እንዲሁም ከሕዝብ ጥቅም (public policy) አንጻር በማየት፣ በየፍርድ ቤቶቻቸው ይህን ብይን የሚያሳርሙበት ስርዓት መዘርጋታቸውን ማየት ይቻላል። ይህ ማለት ተከራካሪ ወገኖች የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ብይን የመጨረሻ ነው ብሎ ቢስማሙም እንኳን ፣ፍትሕ የማግኘት መብት እና ፍትሐዊነትን የማስፈን ጉዳይ ሙሉ ለሙሉ ለተከራካሪ ወገኖች ነጻ ፈቃድ የሚተው ባለመሆኑ፣ ብይኑ በፍጹም ለፍ/ቤት ቀርቦ ሊታረም አይችልም ለማለት የሚቻል አይሆንም። ስለሆነም የግልግል ዳኝነት ጉባኤ ብይን ወይም ወሳኔ በሕጉ በተመለከቱት ምክንያቶች ብቻ ለፍ/ቤት አቅርቦ እንዲታይ እና እንዲታረም ማድረግ እንደሚቻል ነው። ነገር ግን በፍ/ቤት የግልግል ብይን የማሳረም ወይም የማሰረዙ ጉዳይ ተዋዋይ ወገኖች የግልግል ዳኝነት ጉባኤን የሚያቋቁሙበት ዓላማ ሙሉ ለሙሉ ዋጋ በሚያሳጣ መልኩ

መሆን እንደሌለበት መገንዘብ ያስፈልጋል። ተከራካሪ ወገኖች ክርክራቸው በግልግል ዳኝነት ጉባኤ እንዲታይላቸው ከሚፈልጉባቸው ምክንያቶች መካከል የተሰወኑትን ለመጥቀስ በመረጡት ገላጋይ ዳኞች ለመዳኘት ካላቸው ፍላጎት፣ የተከራካሪ ወገኖች ነጻነት፣ ጊዜያቸውን ለመቆጠብ እና ወጪን ለመነቀስ የሚሉት ናቸው። ከዚህም በላይ የግልግል ብይን በፍ/ቤት ሊታረም ይገባል ሲባል በዓለም አቀፍ ደረጃ ያለውን የንግዱን ማህበረሰብ ዝንባሌ እና በዓለም አቀፍ ደረጃ ኢንቨስትመንት ከመሰብሰብ አንጻር ያለውን ተጽኖ ከግምት ያስገባ መሆን እንዳለበት ግልጽ ነው። የግልግል ዳኝነት ጉባኤ በፍ/ቤት ከመታየት የማይደን ቢሆንም እነዚህን ሁኔታዎች ታሳቢ በማድረግ በሕገ-ብተመለከቱት ሁኔታዎች መሰረት በጠባቡ መሆን እንዳለበት መረዳት ያስፈልጋል።

ሲጠቃሰል ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት፣ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው መቀመጫ አዲስ አበባ ከተማ ኢትዮጵያ እስከሆነ ድረስ እና ጉዳዩም ታይቶ ወሳኔ የተሰጠበት በኢትዮጵያ ሕግ መሰረት በመሆኑ፣ ከፍ ሲል ከተጠቀሱት የዓለም አቀፍ ስምምነቶች እና የአገሮች ልምድ እንዲሁም የኢትዮጵያ ሕጎች እና ይህ ችሎት በበርካታ መዛግብት ከሰጣቸው አስገዳጅ የሕግ ትርጉም አንጻር፣ ተከራካሪ ወገኖቹ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ወሳኔ የመጨረሻ ወሳኔ ነው ብሎ ቢስማሙም ወሳኔው መሰረታዊ የሆነ የህግ ስህተት የተፈጸመበት እንደሆነ በሰበር ከማየት የሚከለክለው የሕግ መሰረት የለም። በመሆኑም ተጠሪ ይህ ችሎት ይህን ጉዳይ የማየት ስልጣን የለውም በማለት ያቀረበው ቅሬታ ተቀባይነት የለውም ብለናል።

28. ሁለተኛውን ጭብጥ በተመለከተ ግራ ቀኛቸው መካከል የተደረገው የባቡር መስመር ሥራ ወል ሊፈርስ ይገባል ወይስ አይገባም? ወጤቱስ ምን ይሆናል? የሚለው ነጥብ እንደሚከተለው የሚታይ ይሆናል።

29. በአወርፓ ልማት ፈንድ ስነስርዓት (EDF Rules) አንቀጽ 14.1 መሰረት የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የኢትዮጵያ ሕግን ተግባራዊ ማድረግ እና የኢትዮጵያ ሕግ እስከፈቀደ ድረስ የንግድ ልማድ ከግምት ውስጥ መግባት እንደሚገባ ተመልክቷል። ስለሆነም ለተያዘው ጭብጥ ምላሽ ለመስጠት በዚህ ጉዳይ የኢትዮጵያ የወል ሕግን መፈተሽ ተገቢ ሆኖ ተገኝቷል።

30. እንደሚታወቀው በሕግ ፊት የሚጸና ወል አለ ለማለት ማሟላት ካለባቸው ሁኔታዎች መካከል አንዱ ተዋዋይ ወገኖች ጉደለት የሌለበትን ስምምነት ማድረግ

ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1678 /ሀ/ ሥር ተመልክቷል። ተዋዋይ ወገኖች የሚገቧቸውን ግዴታዎች ፈቅደው እና አወቀው መሆን እንዳለበትም የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1679 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ያስገነዝባሉ። በሕጉ አግባብ የተቋቋሙ ወሎች ደግሞ በተዋዋይ ወገኖች ላይ ሕግ እንደሚሆኑ የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1731 /ለ/ ድንጋጌ የሚያስገነዝበው ጉዳይ ነው። ተዋዋይ ወገኖች ወልን ሲዋዋሉ የፈቃድ ጉድለት መኖር እንደሌለበት የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1696 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ያመለክታሉ። በዚህ መሰረት የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1696 ሥር እንደተመለከተው ወል የሚያፈርሰው ከተዋዋዮቹ ወገኖች የአንደኛው መፍቀድ በስህተት፣ በድንገተኛ ተንኮል ወይም በጎይል የተገኘ ሲሆን ነው በማለት ይደነግጋል።

31. ወል ሲደረግ የተዋዋይ ወገን የፈቃድ ጉድለት ከሚያስከትሉት ምክንያቶች መካከል የተንኮል ተግባር አንዱ ነው። በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1704 (1) መሰረት በተንኮል የተደረገ ወል ፈራሽ የሚሆነው ከተዋዋዮቹ አንደኛው ወገን ወሎ እንዲደረግ ያደረገው በሁለተኛው ተዋዋይ ላይ ተንኮል ባይደርስበት ኖሮ ወል የማያደርግ እንደነበረ ሲገለጽ ነው በማለት ይደነግጋል።

32. በዚህ መሰረት አሁን ወደ የተያዘው ጉዳይ ስንመለስ በግራ ቀኛቸው መካከል የተደረገው የባቡር መስመር ሥራ ወል ተጠሪ በፈጸመው የተንኮል ተግባር የተደረገ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ በቅድሚያ መታየት ያለበት ጉዳይ ነው። በዚህ መሰረት ይህን የባቡር መንገድ ጥገና ሥራ ለመሥራት ጨረታውን ተወዳድረው ያሸፉት የእሽሙር ማህበር የተቋቋመው በኮንስታ ኮንሶርዲየም እና ጂ.ሲ.ኤፍ (GCF) ሆነው የኮንስታ ጂ.ቪ (consta JV) በሚል የእሽሙር ማህበር ነው። በዚህ የእሽሙር ማህበር ኮንሶርዲየም ኮንስታ 70% የአክሲዮን ድርሻ እና ጂ.ሲ.ኤፍ ደግሞ 30% የአክሲዮን ድርሻ መያዛቸው ተገልጾ መሆኑ ተረጋግጧል። ይህን ጨረታ ተክትሎ ህዳር 19 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ህዳር 29 ቀን 2006) በተደረገው የባቡር መስመር ሥራ በአጠቃላይ በብር 40,433,056.70 ዩሮ ተስማምቷል። በዚህ የወል ስምምነቱ የሚሰሩ በርካታ ሥራዎች ተዘርዘሮ እናገኛለን።

33. ይህ በእንዲህ እንዳለ ኮንስታ እና ጂ.ሲ.ኤፍ መካከል ይህን ቅንጅት በተመለከተ ሶስት ምስጥራዊ ስምምነቶች መደረጋቸው የተረጋገጠ ፍሬ ነገር ነው። በዚህ መሰረት ሐምሌ 27 ቀን 1998 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ኦገስት 3 ቀን 2006) በተፈረመው የሚስጥር ስምምነት ቁጥር 1 መሰረት የጂ.ሲ.ኤፍን የአክሲዮን ድርሻ ወደ 0.1% ዝቅ ለማድረግ ተስማምቷል።

ህዳር 15 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ኖቬምበር 24 ቀን 2006) በተደረገው የሚስጥር ስምምነት ቁጥር 2 የጂ.ሲ.ኤ.ፍ የአክሲዮን ድርሻ ወደ 0.2% ዝቅ እንዲል አድርጓል፤ መጋቢት 11 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ማርች 20 ቀን 2007) በተፈረመው የሚስጥር ስምምነት ቁጥር 3 መሰረት ጂ.ሲ.ኤ.ፍ 100,000 (አንድ መቶ ሺህ) ዶላር ክፍያን በመቀበል ተሳትፎውን አስካሁን ድረስ በተፈጸመው ብቻ እንዲገደብ ማድረግ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። የአሁን ተጠሪም ቢሆንም እነዚህ ስምምነቶች መደረጋቸውን የካደ ነገር የለውም። ከዚህም በላይ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው በሰጠው ወሳኔ እነዚህ ምስጥራዊ ስምምነቶች መደረጋቸውን በወሳኔው አረጋግጧል። በዚህ ረገድ የአወሮፓ አንቲ-ፍራውድ ቢሮ (OLAF) ባዘጋጀው የመጨረሻ ሪፖርት ይህ ወል ከመፈረሙ አምስት ቀን ቀደም ብሎ ጂ.ሲ.ኤ.ፍ በኮንስታ ጂቪ ያለውን ተሳትፎ ከ30% ወደ 0.2% ዝቅ ማድረጉን እና በዚህም ተጠሪው የጠቅላላ ወል ክፍል አንቀጽ 12.7 መጣሱን አረጋግጧል። የአሁን ተጠሪ እነዚህን ስምምነቶች ለአመልካች የማሳወቅ ግዴታ ቢኖርበትም የአወሮፓ አንቲ-ፍራውድ ቢሮ (OLAF) ባደረገው ምርመራ ባይደርስበት እና ይፋ ባያደርጋቸው ኖሮ ተደብቀው እንደሚቀሩ ተረጋግጧል።

34. እንግዲህ የአሁን ተጠሪ ለባቡር መስመር ሥራው አመልካች ያወጣውን ጨረታ ተወዳድሮ እና ጨረታውን አሸንፎ የባቡር መስመር ሥራ ወል ያደረገው በኮንሶርዚየ ኮንስታ 70% የአክሲዮን ድርሻ እና ጂ.ሲ.ኤ.ፍ 30% የአክሲዮን ደርሻ ባላቸው አባላት የተዋቀረ የእሽመር ማህበር መሆኑን ለአመልካች በመግልጽ እንደሆነ ያከራከረ ጉዳይ አይደለም። ነገር ግን ከፍ ሲል እንደተመለከተው የእሽመር ማህበሩ ወስጥ የጂ.ሲ.ኤ.ፍ የአክሲዮን ድርሻ እና ተሳትፎ 30% ሳይሆን 0.2% መሆኑ ተረጋግጧል። ይህም የአሁን ተጠሪ አመልካች ባወጠው ጨረታ ሲሳተፍ እና ወል ሲያደርግ የእሽመር ማህበሩ አባላት የሌላቸውን የአክሲዮን ድርሻ እና የተሳትፎ መጠን እንዳላቸው ለአመልካች በመግለጽ ያደረገ መሆኑን ያስገነዝባል። የአሁን ተጠሪ ጨረታውን ሲወዳደር እና ወል ሲያደርግ ለአመልካች ትክክል ያልሆነ ወይም ሐሰተኛ ገለጻ ወይም መግለጫ መስጠቱን ያመለክታል። ይህ ደግሞ አመልካች ስለተጠሪ የእሽመር ማህበር አደረጃጀት እና አወቃቀር ትክክል ያልሆነ ግንዛቤ እንዲወስድ እና የተሻለ ተወዳዳሪ አድርጎ በመውሰድ ጨረታውን እንዳሸነፈ በመቁጠር ወል ከብሮ እንዲያደርግ ያደረገው መሆኑን ያሳያል። አመልካች ስለእሽመር ማህበሩ ያልሆነ አቋም እንዲይዝ በማድረግ፣ ተጠሪው ለሥራው

ብቃት እንዳለው በመቁጠር ጨረታውን አሸንፎ ውል እንዲያድርግ ያደረገው መሆኑን ያስገነዝባል። የአሁን ተጠሪ በፈጸመው የተንኮል ተግባር አመልካች የባቡር መስመር ሥራ ውል ከተጠሪ ጋር እንዲያደርግ ያደረገው መሆኑን ያመለክታል። ስለሆነም የአሁን ተጠሪ በአመልካች ላይ በፈጸመው የተንኮል ወይም የማጭበርበር ተግባር አመልካች ከተጠሪ ጋር ይህን ውል ሊያደርግ የቻለ በመሆኑ፣ በአመልካች በኩል ውሉን ሲያደርግ የፈቃድ ጉድለት መኖሩን የሚያረጋግጥ ነው። በመሆኑም ይህ ችሎት የግልግል ዳኝነት ጉባኤው የአሁን ተጠሪ ተግባር የተንኮል ወይም የማጭበርበር ተግባር አይደለም በማለት የደረሰበት ድምዳሜ እና የአሁን ተጠሪ የተንኮል ተግባር የለም በማለት ያቀረበው ክርክር ተቀባይነት የለውም ብለናል።

35. ሌላው መታየት ያለበት ጉዳይ የአሁን ተጠሪ የእሽሙር ማህበሩ ውስጥ የጂ.ሲ.ኤፍ አክሲዮን ድርሻ እና የሥራ ተሳትፎ 0.2% ሆኖ እያለ 30% እንደሆነ የሚገልጽ ሐሰተኛ መግለጫና ማስረጃ በማቅረብ በፈጸመው የተንኮል ተግባር አመልካች ወደ ውሉ እንዲገባ ያደረገው ለውሉ መሰረታዊ የሆነ ነገር (essential or material) ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ነጥብ ነው። ከዚህ አንጻር ጠቅላላ የውል ሁኔታዎች አንቀጽ 12.7 እና 64.2 (h) ድንጋጌዎች መታየት እንዳለባቸው ተገንዝበናል። ጠቅላላ የውል ሁኔታዎች አንቀጽ 12.7 እንደሚያመለክተው የሥራ ተቋራጭ የእሽሙር ማህበር ወይም ከሁለት እና ከዛ በላይ የሆኑ ሰዎች ማህበር እንደሆነ፣ እነዚህ ሰዎች ሁሉም በተዋዋይ ባለስልጣን አገር ሕግ መሰረት በውሉ መሰረት ለመፈጸም የአንድነትና የነጠላ ግዴታ አለባቸው እና በተዋዋይ ባለስልጣን ጥያቄ ከእነዚህ ሰዎች መካከል አንዱን እንደማህበሩ መሪ ሆኖ ከባለስልጣኑ ጋር በመስራት የእሽሙር ማህበሩን ወይም ማህበሩን ለማስገደድ ነው። የእሽሙር ማህበሩ ወይም የማህበሩ አወቃቀር ወይም አደረጃጀት ያለ ተዋዋይ ባለስልጣኑ ቅድሚያ ፈቃድ ሊለወጥ አይችልም። ይህ ድንጋጌ እንደሚያስገነዝበው የእሽሙር ማህበር አባላት በማህበሩ ባላቸው የአክሲዮን ድርሻ መጠን በውሉ የሚመለከታቸውን ግዴታዎቻቸውን መወጣት እንዳለባቸው ነው። ከእነዚህ አባላት መካከል አንዱ የሌለውን ወገን ግዴታ ሸፍኖ ሊወጣ እንደሚችል የሚያመለክት ነገር የለውም። የማህበሩ አባላት ደርሻቸውን እና ተሳትፎአቸውን ለመቀየር ከፈለጉ መጀመሪያ የአመልካች ፈቃድ ማግኘት እንደሚገባቸው ያስገድዳል። ይህ ማለት የዚህ የእሽሙር ማህበር አባላት የአክሲዮን ድርሻ ወይም የስራ ተሳትፎ መጠን ካለ አመልካች

እወቅና ሊለወጥ እንደማይችል ያመለክታል። ይህ የሚያመለክተው የአሁን አመልካች ከተጠሪ ጋር ወል ሲያደርግ የእሽሙር ማህበር አባላት አደረጃጀታቸውን እና አወቃቀራቸውን ኮንስታ 70% የአክሲዮን ድርሻ እና ጂ.ሲ.ኤ.ፍ 30% የአክሲዮን ድርሻ ጠብቀው እያንዳንዳቸው በወሉ የገቡትን ግዴታ እንደሚፈጽሙ በማመን መሆኑ ግልጽ ነው። የአሁን ተጠሪ ጨረታውን ሲወዳደር እና አሽንፎም ወል ከአመልካች ጋር ሲያደርግ በዚህ የድርሻ መጠን እና በዚህ መሰረት በወሉ የተመለከተውን ግዴታዎቻቸውን በሥራው ቦታ በመገኘት ለመወጣት እንደሆነ ግልጽ ነው። አመልካች የዚህ ማህበር አባላት ድርሻ ጨረታውን ሲወዳደሩና ወል ሲያደርጉ የተገለጸውን አለመሆኑን ቢያወቅ ይህ ወል ያደርጋል ተብሎ አይታሰብም። በዚህ ረገድ የአወሮፓ አንቲ-ፍራውድ ቢሮ (OLAF) ባዘጋጀው የመጨረሻ ሪፖርት በወሉ የተመለከተውን ሥራ ለመስራት ኮንስታ ብቻውን የቴክኒካል ችሎታ ወይም ብቃት ስለሌለው ወሉ እንደማይሰጠው እና በፐርሰንት የተመለከተው የተሳትፎ መጠን እያንዳንዱ አባል የሚፈጽመውን ሥራ ድርሻ መሆኑን እና የኮንስታ አባላት የጠቅላላ የወል ክፍል አንቀጽ 12.7 መጣሳቸውን አረጋግጧል። ከዚህም በላይ የጂ.ሲ.ኤ.ፍ ሥራ አስኪያጅ የሆነው ሚ/ር ሮሲ የተባለው የተጠሪ ምስክር በሰጠው የምስክርነት ቃል የጂ.ሲ.ኤ.ፍ ድርሻ ወደ 0.2% መቀነሱን የአሁን አመልካች እና የአወሮፓ ህብረት ቢያወቁ ኖሮ ወሉ ለተጠሪ እንደማይሰጥ መመስከሩን የሥር ወሳኔ ግልባጭ ያሳያል። የአሁን ተጠሪ ሆነ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ይህ ድርጊት ጠቅላላ የወል ሁኔታዎች አንቀጽ 12.7 እንደሚጥስ መሆኑን ቢያምኑም የተክላ ወይም የማጭበርበር ተግባር እንዳልሆነ መግለጻቸውን መዝገቡ ያሳያል።

36. ከዚህ አንጻር ጠቅላላ የወል ሁኔታዎች አንቀጽ 64.2 (h) እንደሚደነግገው በሌላ አኳን እስካልተጠቀሰ ድረስ ተዋዋይ ባለስልጣን ለሥራ ተቋራጩ የሰባት ቀናት ማስጠንቀቂያ በመስጠት ወሉን በማቋረጥ እና የስራ ተቋራጩን ከሥራ ቦታ ከሚያባርርባቸው ምክንያቶች አንዱ የወሉ አካል ሆኖ የተመዘገበ ካልሆነ በቀር የስራ ተቋራጩን ሕጋዊ ሰወነት፣ ተፈጥሮ እና የቁጥጥር ለወጥ የሚያስከትል ማንኛውም የማህበሩ አደረጃጀት ወይም መዋቅር ለወጥ እንደሆነ ይገልጻል። በመሆኑም ጠቅላላ የወል ሁኔታዎች አንቀጽ 12.7 እና አንቀጽ 64.2 (h) ድንጋጌዎች ጣምራ ንባብ እንደሚያስገዝበው የተጠሪ የእሽሙር ማህበር ወስጥ የአባላቱ ድርሻ ለዚህ ወል መደረግ

መሰረታዊ የሆነ ነገር (essential or material) መሆኑን ያስገነዝባል። ስለሆነም የአሁን ተጠሪ ባቀረበው ክርክር ጂ.ሲ.ኤፍ በማህበሩ ውስጥ የነበረው ድርሻ መቀነሱ እና የወሉ አንቀጽ 12.7 የሚጥስ ቢሆንም ለወሉ መሰረታዊ የሆነ ነገር አይደለም፤ ኮንስታ ብቻውን ይህን ሥራ ለመስራት ሙሉ አቅም አለው በማለት ያቀረበው ክርክር እና የግልግል ጉባኤው በሰጠው ወሳኔ ይህ ድርጊት የሚያደርሰው ጉዳት የለም በማለት የሰጠው ወሳኔ ክፍ ሲል የተጠቀሱትን ጠቅላላ የወል ሁኔታዎችን ድንጋጌዎች የሚጥስ ስለሆነ ተቀባይነት የለውም ብለናል።

37. የአሁን ተጠሪ የእሽሙር ማህበሩ ውስጥ ጂ.ሲ.ኤፍ የነበረውን ድርሻ በተንኮል ከአመልካች በመደበኛ ወል ያደረገ በመሆኑ፤ ይህ ደግሞ ለወሉ መሰረታዊ የሆነ ነገር በመሆኑ፤ ወሉ ሊፈርስ ይገባል ወይስ አይገባም? የሚለው ነጥብ መታየት ያለበት ጉዳይ ነው። የፍ/ብ/ሕ/ቁ.1704 (1) ሥር የተመለከተው የተንኮል ተግባር በወሉ ላይ ተጽኖ የማይፈጥር ተራ ወይም ቀላል ነገር ሳይሆን መሰረታዊ የሆነ ነገር መሆን እንዳለበት መገንዘብ ያስፈልጋል። የአሁን ተጠሪ የእሽሙር ማህበሩ ውስጥ የጂ.ሲ.ኤፍ የሌለውን ድርሻ እንዳለው በመግለጽ አመልካች በማያውቀው ሁኔታ ወደ ወሉ እንዲገባ ባያደርገው ኖሩ ወሉን የማያደርግ መሆኑን ያመለክታል። ይህ ከሆነ ደግሞ የአሁን ተጠሪ የፈጸመው የተንኮል ተግባር በግራ ቀኛቸው መካከል በተንኮል የተደረገውን ወል ለማስፈረስ በቂ ምክንያት ይሆናል። አመልካች በዚህ ምክንያት ወሉ እንዲፈርስለት ለመጠየቅ እንደሚችል በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1808 (1) ሥር ተመልክቷል። ፍ/ቤትም በሕጉ አግባብ ተገቢ ነው ያለውን ወሳኔ ከመስጠት የሚከለክለው ነገር እንደሌለ መገንዘብ ያስፈልጋል። ስለሆነም የአሁን ተጠሪ በአመልካች ላይ በፈጸመው የተንኮል ተግባር አመልካች የባቡር መስመር ሥራ ወል እንዲያደርግ ያደረገው በመሆኑ፤ ይህ ወል ፈራሽ ነው፤ በግራ ቀኛቸው መካከል ህዳር 19 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ህዳር 29 ቀን 2006) የተደረገው የባቡር መስመር ሥራ ወል ሊፈርስ ይገባል ብለናል።

38. ይህ በአንዲህ እንዳለ ተጠሪ የባቡር መስመር ሥራ ወል ከተደረገ በኋላ መጋቢት 11 ቀን 1999 ዓ.ም (እ.ኤ.አ. ማርች 20 ቀን 2007) በተፈረመው የሚስጥር ስምምነት ቁጥር 3 መሰረት ጂ.ሲ.ኤፍ 100,000 (አንድ መቶ ሺህ) ዶሮ ክፍያን በመቀበል ተሳትፎውን እስካሁን ድረስ በተፈጸመው ብቻ እንዲገደብ ማድረጉን የቀረበው ማስረጃ የሚያረጋግጥ መሆኑን የሥር ወሳኔ ግልባጭ ያሳያል። በዚህ ረገድ የአሁን ተጠሪ

ባቀረበው ክርክር ጂ.ሲ.ኤ.ፍ አምስት አመት በኢትዮጵያ በስራ ቦታ እንደሌለ እያወቀ ሥራው እንዲቀጥል አድርጓል በማለት ተከራክሯል። በዚህ ረገድ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ጂ.ሲ.ኤ.ፍ በሥራ ቦታ መገኘት አለመገኘቱን ለአመልካች ማሳወቅ የሚገባው ተጠሪ መሆኑን አረጋግጧል። ስለሆነም የአሁን ተጠሪ ይህ የሚስጥር ስምምነት መደረጉን እና ጂ.ሲ.ኤ.ፍ በሥራው ቦታ ያልነበረ መሆኑን ከአመልካች ሸሽጎ እንደቆየ መገንዘብ ይቻላል። ይህ የሚያሳያው ተጠሪ ወሎ ከተደረገ በኋላም የተንኮል ተግባሩን የገፋበት መሆኑን የሚያስገንዝብ ጉዳይ ነው።

39. እንደሚታወቀው አንድ ወል በፍ/ቤት ወሳኔ የፈረሰ እንደሆነ የወሎ መፍረስ የሚያስከትለው ወ.ጤት በፍ/ብ/ሕ/ቁ.1815 መሰረት መወሰን እንዳለበት ያመለክታል። ነገር ግን አሁን የተያዘው ጉዳይ ሲታይ በግራ ቀኛቸው መካከል የተደረገው የባቡር መስመር ሥራ ወል እንዲፈረስ እስከተወሰነ ድረስ ወ.ጤቱ ምን ይሆናል? የሚለው ነጥብ ሲታይ የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ከዚህ አንጻር ጭብጥ በመያዝ የወሎ መፍረስ የሚያስከትለውን ወ.ጤት አጣርቶ ወሳኔ ያልሰጠበት በመሆኑ፣ በዚህ ረገድ ይህ ችሎት የወሎ መፍረስ የሚያስከትለው ወ.ጤት በተመለከተ ወሳኔ ለመስጠት የሚያስችለው ነገር ካለመኖሩም በላይ በዚህ አግባብ ተጣርቶ የቀረበ ግልጽ የሆነ ነገር ስለሌለ ጉባኤው ድጋሚ አይቶ ወሳኔ እንዲሰጥበት መመለስም የሚቻል ሆኖ አልተገኘም። ስለሆነም የዚህ ወል መፍረስ የሚያስከትለውን ወ.ጤት በተመለከተ መብት አለኝ የሚል ወገን ካለ በሕጉ አግባብ ከሚጠይቅ በስተቀር በዚህ መዝገብ ላይ ወሳኔ ለመስጠት የሚያስችል ሁኔታ አልተገኘም ብለናል።

40. ሲጠቃለል የግልግል ዳኝነት ጉባኤው ከፍ ሲል በተመለከተው ምክንያት በግራ ቀኛቸው መካከል የተደረገው የባቡር መስመር ሥራ ወል ፈራሽ ማድረግ ሲገባው ይህ ወል ሊፈረስ አይገባም በማለት አመልካች በወሳኔው የተጠቀሰውን ገንዘብ ለተጠሪ እንዲከፍለው የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ የሚከተለው ተወስኗል።

ወሳኔ

1. ዓለም አቀፍ የግልግል ዳኝነት ጉባኤ ኔዘርላንድ (ሄግ) የሚገኘው ቋሚ የግልግል ዳኝነት ፍ/ቤት የሚያስተዳደረው መቀመጫው አዲስ አበባ ከተማ ኢትዮጵያ የሆነው በመ.ቁ.2013-32 ላይ ሚያዝያ 28 ቀን 2008 ዓ.ም

- (እ.ኤ.አ. ግንቦት 6 ቀን 2016) የሰጠው ወሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ.348 (1) መሰረት ተሸሯል።
- 2. በግራ ቀኛቸው መካከል ህዳር 20 ቀን 1999 ዓ.ም (November 29, 2006) የተደረገው የባቡር መስመር ሥራ ወል የአሁን ተጠሪ በአመልካች ላይ በፈጸመው የተንኮል ተግባር የተደረገ ስለሆነ ወሎ ፈራሽ ነው ብለናል።
- 3. የወል መፍረስ የሚያስከትለውን ውጤት በተመለከተ መብት አለኝ የሚለው ወገን በሕግ አግባብ መብቱን ከመጠየቅ ይህ ወሳኔ አያግደውም ብለናል።
- 4. የዚህ ወሳኔ ግልባጭ ለሥር የግልግል ዳኝነት ጉባኤ ይድረስ።
- 5. ግራ ቀኛቸው በዚህ ችሎት የደረሰባቸውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ።
- 6. በ22/9/2008 ዓ.ም የተሰጠው የአፈጻጸም እግድ ትዕዛዝ በዚህ ወሳኔ ተነስቷል። ይጻፍ።

መዝገቡ ተዘግቷል።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ሰ/ኔ

ከውል ውጭ ኃላፊነት